

ΦΟΙΝΙΚΑΙΟΣ – ΑΡΧΕΣ

(ΟΚΤÓΒΕΡ – ΖΑΪΙΑΤΚΥ)

FARMÁRKA

V to jasné jesenné ráno vstala Ifita ako zvyčajne tesne pred svitáním. Ako farmárka v malom peloponézskom štáte Élis v južnom Grécku nevenuje veľkú pozornosť tomu, ako miestni úradníci formálne určujú mesiace a roky. Koniec koncov, keď mesiac môže byť predĺžený podľa rozmaru mestskej rady, a dokonca ani susedia v Arkádii nedokážu sledovať datovanie elidských rokov, prečo by sa tým mala Ifita trápiť? Jej kalendárom je nadčasové striedanie ročných období a putovanie mesiaca po oblohe na západ vo všetkých jeho rôznych fázach.

Práve teraz silnejúce denné svetlo pomaly zmýva z rannej oblohy súhvezdie Plejád, pretože hviezdy sú nízko nad obzorom. Zapadajúce Plejády označujú začiatok poľnohospodárskeho roka a Ifita študujúca pri svetle lampy svoje zvitky urobila rozhodnutie o svojej zimnej úrode. V Grécku toho počas suchého a horúceho leta veľa nenarastie, preto začiatkom jesene poľnohospodári kontrolujú svoje zásoby osiva a pripravujú sa podstúpiť riziko možného

zimného počasia. Ak veľký Zeus a Demeter budú zhovievaví a jesenné dažde budú hojné, potom môže roľník stavať na špaldovú pšenicu alebo proso. Ak však bude zima suchá, potom si budú gratulovať k svojej prezieravosti roľníci, ktorí zasiali plodiny vyžadujúce menej vody, ako napríklad jačmeň.

Pre Ifitu, ktorej pozemky ležia čiastočne pozdĺž brehov rieky Alfeios, sa zrážky vždy môžu doplniť rozumným zavlažovaním, takže to, čo jej teraz robí starosti, nie sú zrážky počas nadchádzajúcej zimy, ale skôr to, ako sa veci budú vyvíjať o dvanásť mesiacov, keď očakáva, že pole, o ktorom premýšľa, prinesie krátkodobú, ale mimoriadne výnosnú úrodu – obrovský dav ľudí.

Bez ohľadu na to, aký ezoterický názov dala mestská rada tomuto roku, Ifita vie, že to, na čom skutočne záleží, je, že je to posledný rok 132. olympiády. Za dvanásť mesiacov sa budú konať 133. olympijské hry na mieste susediacom s Ifitinou farmou, a po celé generácie jej rodina stále viac bohatne zo zásobovania húfov turistov, ktorí chodievajú na hry. Vezmite si napríklad pole, čo sa rozprestiera paralelne s južnou časťou posvätného miesta Altis, nad ktorým sa na severnej strane týči Kronov pahorok. Za posledné dva roky toto pole prinieslo bohatú úrodu pšenice, ale Ifita vie, že pšenica absorbuje z pôdy božskú esenciu Demeter, bohyně obilia. Keď sa opakovane seje a žne, vyčerpá sa táto esenciu a úroda sa nevydarí. Zvyčajne by Ifita dala tomuto poľu rok na to, aby obnovilo svoju energiu, ale na budúci rok, pred jesennou sejbou, bude na poli asi 300 stanov, a čo je ešte dôležitejšie, sto latrín. Pre Ifitu je zdrojom tichého uspokojenia nielen to, že sa na jej poli usadia nedisciplinovaní ľudia a pred svojím odchodom dôkladne pôdu pohnoja, ale aj to, že jej za to ešte aj zaplatia.

Predsa len, to pole počas nadchádzajúcej zimy naozaj nemôže poskytnúť výživu ďalšej úrode pšenice – našťastie však nebude musieť. Ifita začne v duchu rozdeľovať pole a rozmýšľa, ktoré časti pridelí ktorým robotníkom, a kedy budú jej drahocenné voly k dispozícii na obracanie pôdy. Strukoviny – to je ono. Oseje pole šošovicou, cícerom a bôbom, všetko na samostatných záhonoch, a ak by

bolo málo dažďa, bude ich zalievať vodou z rieky Alfeios. Ako roľníci už dávno vedia, esencia bohyně Demeter prechádza iba do obilia, a preto sejba strukovín neznižuje životaschopnosť poľa tak, ako keby tam zasiali pšenicu alebo jačmeň.

ČAS SEJBY V GRÉCKU

Rok každého roľníka určoval druh pestovanej plodiny a druh pôdy, kde bola zasiata. Niekoľko polí bolo dostatočne úrodných na to, aby sa na nich mohli vypestovať dve úrody ročne, a ak sa plánovala úroda dvakrát v jednom roku, roľník musel mať istotu, že bude mať dobrý zdroj vody na zavlažovanie svojich polí počas dlhého letného sucha. Preto väčšina roľníkov začínala rok s príchodom jesenných dažďov. Najlepšie bolo počkať pred siatím na dážď, pretože rozdrviť pôdu, ktorá po letných horúčavách veľmi stvrdla, bola veľmi ťažká práca, keďže väčšina roľníkov pracovala iba s tými najjednoduchšími nástrojmi. (Vo všeobecnosti sa pôda skôr rozbíjala ako obracala – hlboká orba prišla až v stredoveku). Obilie sa zvyčajne žalo a spracovávalo v júni a v júli, zatiaľ čo olivy, figy a iné plody sa zbierali začiatkom jesene. Hrozno sa tiež zbieralo na jeseň, aby si poľnohospodár mohol byť istý aspoň tým, že si po náročnom dni strávenom na poli dopraje dúšok lahodného vína.

Ak miestny kňaz ohlási, že znamenia na základe jej jesenných obiet sú dobré, Ifita povie svojim robotníkom, aby začali orať hneď po ďalšom splne mesiaca a aby rozhádzali semená hneď po ďalšom silnom daždi. Tri cykly mesiaca by mali stačiť na dozretie úrody cícer a bôbu, a ak bude ročné obdobie chladné, šošovica sa bude zbierať možno desať dní potom. Nato, kým sa strukoviny budú sušiť

v košoch v stodole, zaseje do pôdy oživenej strukovinami uhorky, cibuľu a cesnak.

Ifita zvyčajne pestuje zeleninu iba na konzumáciu pre seba a svojich robotníkov, pretože na zlých cestách Élisu je príliš ťažké dostať takúto rýchlo sa kaziacu úrodu na trh skôr, ako zhnije. Ale v olympijskom roku príde trh za Ifitou a jej stánky s úrodou budú obliehať hladní účastníci hier.

Áno, svoj dobytok musí presunúť do bezpečia susedných fariem, a áno, jej robotníci musia dávať pozor na sady, aby do nich nechodili zbierať plody rabujúci hľadači potravy (a zamilované dvojice), a určite bude celé dva týždne aj nepretržitý všeobecný hurhaj a chaos. Ale keď davý ľudí ustúpia a z polí sa odstráni rozbitá keramika a iný odpad, jediným zvukom v tieni Kronovho pahorku bude štrnganie strieborných mincí, ktorými si Ifita naplní mešce a bude premýšľať, koľko zo svojej odmeny môže zatajiť pred vyberačmi daní.

Vonku na dvore panuje všeobecný rozruch a počuť štekot psov, kým sa robotníci zhromažďujú, aby dostali ranné pokyny od Ifitinho predáka. Keď jej manžel pred takmer desiatimi rokmi zomrel, väčšina ľudí si myslela, že to bude koniec rodinnej farmy. Ifita porodila manželovi iba jedno dieťa – tučného, lenivého povalača – a nikto neočakával, že tento mladý muž dokáže zvládnuť veľmi ťažkú prácu na farme.

Tento syn teraz žije v samotnom meste Élis a svoj čas venuje hre na lýru a štúdiu epikurejskej filozofie. Formálne je majiteľom pôdy, ale ani na chvíľu by sa neodvážil postaviť na odpor nariadeniam svojej rešpekt vzbudzujúcej matky. Ifita si to od začiatku rozhodne vzala na starosť, keď sa ukázala ako neočakávane schopná študentka metód svojho manžela.

Teraz spolu so svojím skúseným predákom vedie farmu železnou rukou. Jedinou úlohou jej syna – v ktorej zatiaľ veľmi neuspel – je oženiť sa a splodiť nejakého legitímneho potomka, ktorý by niesol meno ich rodiny. Keď vstáva zo stoličky a odkladá zvitky, Ifita si v duchu povie, že si so synom na túto tému musí dôrazne pohovoriť, keď sa nabudúce stretnú.

DIPLOMAT

Ak sú návštevníci na dvore macedónskeho kráľa dostatočne mocní alebo vplyvní, tak sa určite ocitnú na pohovke a budú popíjať vynikajúce víno (pochádzajúce z miestneho údolia rieky Axios), zatiaľ čo Persaeos z Kitionu, kráľov spoľahlivý radca, pozorne, ale zdvorilo posudzuje ich možnú užitočnosť. Persaeos je stoický filozof, skúsený lichotník a výrečný zástanca Macedónie, krajiny, ktorú prijal za svoju.

Podľa Persaeovho názoru iba málo ľudí bolo takých nepochopených ako Macedónci a tak nespravodlivo sa s nimi zaobchádzalo. Vezmime si napríklad južných Grékov. (Pre Persaea sú Macedónci „severní Gréci“ a – ako väčšina Macedóncov – sa naježí pri akomkoľvek náznaku, že Macedónci by mohli byť menej Grékmi ako, povedzme, Aténčania.) Južní Gréci boli po celú svoju existenciu chránení vďaka krvi a obetám Macedóncov, ktorých národ slúži ako štít medzi rozmazaným ľudom južného Grécka a divokými hordami.

Macedóncov povolávajú do zbrane prinajmenšom raz za generáciu, aby bránili svoje horami obklopené kráľovstvo pred útočníkmi z krajín spoza Dunaja, ich kráľovstvo často v rovnakom čase súčasne napadli aj z východu a zo západu. A hoci Macedónia odrazila barbarské hordy, ako sa im južní Gréci odvdáčili za obeť ich národa? Opoprhovaním Macedóncami, nazývali ich miešancami a polodivochmi. „Nie sú dosť dobrí ani na to, aby boli poriadnymi otrokmi,“ posmieval sa jeden aténsky rečník (krátko predtým, ako si údajne servilní Macedónci podmanili Atény a priviedli mesto pod svoje jarmo, ktoré ho odvtedy s nevdôľou znášalo).

PTOLEMAIOS II. (284 – 246 pred n. l.)

Po smrti Alexandra Veľkého jeden z jeho generálov, muž menom Ptolemaios, tak rýchlo, ako len mohol, zamieril do Egypta. Ptolemaios vedel, že Alexandrovi ďalší generáli jeho ríšu v zápase o nadvládu rozdelia, a Ptolemaios chcel Egypt, ktorý Alexander v roku 332 pred n. l. dobyl. Ptolemaios sa nesnažil premeniť Egypt na macedónsky štát, ale jednoducho sa postavil na čelo politickej a náboženskej hierarchie tak, že sa stal faraónom. Potom Egypt tvorilo zväčša grécke mesto Alexandria v delte rieky Níl, náhodné grécke osady na iných miestach Egypta a zvyšok krajiny, kde život pokračoval v nezmenenej podobe, tak ako po celé tisícročia predtým.

Ptolemaios viedol niekoľko vojen so seleukovskými kráľmi, ktorí vládli zvyšnej časti Alexandrovej ríše a veľmi sa snažili si od Macedóncov uzurpovať kontrolu nad Gréckom. Keď v roku 246 pred n. l. zomrel, v celom helenistickom svete nastala všeobecná úľava. Ptolemaiov syn dostal meno Ptolemaios po svojom otcovi a „Filadelfos“ (milujúci brat), pretože sa oženil so svojou sestrou. Ptolemaios II. urobil z Alexandrie známe centrum gréckej kultúry a zároveň, rovnako ako jeho otec, neúnavne pracoval na podkopávaní a oslabovaní svojich helenistických spolupanovníkov.

Vezmite si najväčšieho zo všetkých Grékov, veľkého dobyvateľa Alexandra, muža, ktorý raz a navždy zažehnal perzskú hrozbu – nebezpečenstvo, ktoré ohrozovalo grécku nezávislosť po celé generácie. Bol to práve Alexander Macedónsky, ktorý odovzdal Perzskú ríšu Grécku. A bola to ríša, ktorá sa rozprestierala od brehov Stredozemného mora až po pustatiny púšte Gobi.

Človek by si myslel, že porážka Perzie prinesie Macedónii a južnému Grécku bezpečie, ale to sa nestalo. Po Alexandrovej smrti zdedili dobyté územia jeho generáli a teraz je Macedónia stále v ohrození – ale tentoraz ju ohrozujú Gréci, ktorí vládnu bývalej Alexandrovej ríši. Našťastie, väčšina Alexandrových dobytých území je v súčasnosti v rukách priateľského kráľa Antiochosa II. zo Seleúkie. (Persaeos je jedným z diplomatov, ktorých poverili postarať sa o to, aby vzťahy medzi kráľom Seleúkie a Macedóniou zostali srdečné.)

PTOLEMAIOS II. VYOBRAZENÝ AKO EGYPTSKÝ VLÁDCA

Rovnaká srdečnosť sa nemôže vzťahovať na Ptolemaia II., vládcu Egypta, ďalšieho z Alexandrom dobytých kráľovstiev. Persaeos je diplomat skrz-naskrz a v súlade so svojim stoickým vzdelaním sa snaží zachovať pokojný a vyrovnaný hlas vždy, keď sa objaví veľmi neprijemná téma Ptolemaios. Keď sa však nadnesie, aj netrénované oko by si mohlo všimnúť, ako mu mierne očervenie tvár a obeľujú hánky, keď v nich zvierá čašu s vínom.

Úprimne povedané, Ptolemaios je „osina v krku“ – hoci v súkromí má Persaeos tendenciu túto bolesť lokalizovať o dosť nižšie. Macedónia a Egypt viedli v nedávnej minulosti niekoľko menších

búrliivých vojen a vyzerá to, že by v najbližšej budúcnosti mohli viesť niekoľko ďalších. Problémom je Grécko, ktoré bolo pod nadvládou Macedónie, odkedy sa ho Alexander Veľký zmocnil a takmer pred sto rokmi prevzal moc nad gréckymi záležitosťami. (Ak je niekto taký neslušný, že Alexandrovo správanie označí za „podrobenie“, Persaeos a ďalší macedónski dvorania sa zdvorilo uškrňajú – bratia Gréci sa predsa nepodrobujú).

Výhodou macedónskej kontroly nad Gréckom je, že Gréci už neorganizujú neustále a únavné malé vojny medzi mestami, ktoré boli charakteristické pre predchádzajúce obdobia. Nevýhodou macedónskej kontroly nad Gréckom je, že grécke mestá namiesto toho organizujú únavné malé vzbury proti Macedónii, a sotva Aténčania dostali facku za to, že sa príliš povyšujú, už sa búria Spartania, potom Arkádčania a tak ďalej v nikdy nekončiacej hre na „udri si svojho hoplitu“*.

Pozrite sa na to, čo sa skrýva za týmito malými vzburami, a príčina je okamžite jasná – agenti Ptolemaia sú po celom Grécku a podnecujú nepriateľstvo príslubmi diplomatickej pomoci, peňazí, zbraaní a zlata z bezodnej egyptskej pokladnice. Ľudia na juhu Grécka si spomínajú na roky predtým, kým si ich podmanila Macedónia, ako na (do značnej miery iluzórny) zlatý vek a zdá sa, že si myslia, že ak by macedónska kontrola pominula, potom by sa zázračne vrátila éra Perikla, Sokrata a Euripida.

Nedávno Ptolemaios zviedol Aténčanov príslubmi „slobody“ a podnietil mesto k vzbure. Potom, keď rozhorčení Macedónci pochodovali na juh, aby sa porátali s Ptolemaiom, ihneď Aténčanov opustil. A to sa u nich predtým veľmi horlivo uchádzal o priazeň. Odišiel z mesta a ponechal ho jeho osudu. Keďže sa blížia olympijské hry, Persaeos nemá pochyby, že Ptolemaiovi agenti budú opäť aktívni a infiltrujú sa do zhromaždenia, aby pátrali po nespokojnosti, povzbudzovali spory a nehody a celkovo sa pokúsili premeniť Grécko na ohnisko vzbury.

* bojovník pechoty v starovekom Grécku, zaraďovaný do skupiny tzv. ťažkoodencov (pozn. prekl.)